

“

Na ovom svijetu postoji mnogo gradova sa imenom Saraj... Ali ovaj bosanski, kameni Šeher-Sarajevo je od svih napredniji, ljepši i življi.

”

Evlija Čelebija

ORGANIZATORI

POD POKROVITELJSTVOM

Grad Sarajevo
City of Sarajevo

IMPRESSUM

Izdavači:

Javna ustanova Muzej Sarajeva,
Udruženje za zaštitu kulturne baštine Isa-beg Ishaković

Za izdavača:

Hamdija Dizdar, Armin Čelik

Naziv publikacije: Utemeljitelj

Autori:

Mirsad Avdić, muzejski savjetnik

Adnan Muftarević, muzejski savjetnik

Moamer Šehović, muzejski savjetnik

Indira Kučuk-Sorguč, viša kustosa

Hamdija Dizdar, viši kustos

Murat Kurtović, konzervator savjetnik

Manipulant: Mediha Trebinjac

Tehnička postavka: Davor Puškar

Dizajn: Amber Digital Publishing

Štampa: AMOS Graf

Sarajevo, 2023.

UTEMELJITELJ

Izložba o osnivaču Sarajeva
Gazi Isa-begu Ishakoviću

DA NIJE BILO ISA-BEGA NI SARAJEVA BILO NE BI

Ovo bijelo zrno bisera, kako je Sarajevu u svom putovanju 1660. godine komplimentirao zbog njegove ljepote slavni osmanski putopisac Evlija Čelebija, utemeljio je jedan drugi velikan u svoj slavi svojih djela, Gazi Isa-beg Ishaković. Poslije smrti čovjeka, ništa na ovozemaljskoj stazi životnih uspona i padova, pravih i krivih tokova, bitki i povlačenja, ne ostaje kao jasan trag osim njegovih djela, kao svojevrsan izraz kolektivnog ili selektivnog pamćenja određene zajednice i njenih pojedinaca. Vječna djela poput su nanizane ogrlice od bisera koju čvrsto povezuje nit dobrih namjera, pozitivnih misli i bogougodnih postupaka jednog dobročinitelja. Gazi Isa-beg je najzorniji primjer ove iskonske priče o čovjeku čija djela nadilaze čak i njegovu vlastitu biografiju. Isa-begova materijalna ostavština manifestira se u ravni kulturnih i civilizacijskih postignuća epohe kasnog srednjeg vijeka, i, ako očima posmatrača toga doba gledamo na grandiozne objekte svjetovne i duhovne kulture koje je izgradio svojim naumom, vizijom i sredstvima, možemo bez trunke pretencioznosti nazvati drugu polovicu 15. stoljeća u kulturi jugoistočne Evrope Isa-begovim dobom. Biti utemeljitelj i vakif nekoliko gradova, koji će u kasnijem periodu svoga administrativnog, političkog, ekonomskog, kulturnog i ukupnog društvenog razvoja dostići razmjere velikih centara – šehera, značilo je prvenstveno biti jedan od najprominentnijih i najpovjerljivijih predstavnika osmanske države s namjesničkim privilegijama, ali i onaj koji svojim primjerom izvorno i direktno predstavlja renesansu islamskog duhovnog svjetonazora i pripadajućih mu vrijednosti.

Historiografija bilježi njegove osvajačke pohode, junačka djela i upraviteljsku ulogu sandžak-bega u Skoplju i Bosni, što ga je u krajnjoj liniji dovelo u poziciju da vlastite akće i posjede zavješta i iskoristi u svrhu ostavljanja hajrata sa svrhom, za zajedničko dobro, radi plemenitog cilja, iz bogobojaznosti i skrušenosti prema Onom kojemu se klanja. Vrijeme kao optimus testis provjerava i kroz svoje gusto

tkano sito pušta samo ona postignuća ljudskoga roda koja kao svjetionici osvjetljavaju puteve napretka kojim će hoditi i čije će poruke propitivati generacije koje slijede. Da imamo tu moć i uđemo u vremeplovnu mašinu koja bi aterirala u Sarajevo, 1462. godine, kada je Isa-beg Vakufnamom, koja predstavlja najstariju vakufnamu na tlu Bosne, ovjekovječio svoju želju kao utemeljitelja grada, diktirajući je u pero svoga čate i uz nadzor i ovjeru sarajevskog kadije Mubareka, mi bismo kao građani današnjeg kosmopolitskog Sarajeva, prisustvovali njegovim urbanim začecima. Taj “mubarekli” pečat nosi ovaj grad i dan-danas kroz neprekidan kontinuitet kulture gradskog življenja. A rodotvorac grada u kojem teku rijeke neumrlosti, onaj koji ga je upisao u matičnu knjigu rođenja i uveo u sferu kulturnog, urbanog, privrednog, obrazovnog i infrastrukturnog razvitka, bio je njegov osnivač Gazi Isa-beg Ishaković – vizionar, dobrotvor, upravitelj i gazija.

Vakufname su historijsko-pravni akti sa umjetničko-estetskom i jezičko-pismenom vrijednošću koji osim što definiraju i legitimiraju namjeru i vakifovu darovnicu, u kulturološkom smislu potvrđuju ulazak Bosne u jedan novi kulturno-civilizacijski krug koji je obuhvatao drevne orijentalne civilizacije i prostirao se na tri kontinenta. Formiranje gradova orijentalnog tipa sa jasno uređenom strukturom donosi novi koncept gradnje i kulture rada, komuniciranja, komunalnog djelovanja, stanovanja i svakodnevnog življenja u urbanim četvrtima – mahalama. Jednostavno govoreći, da bi se vakufnama mogla izdati bilo je potrebno da grad svojim uređenjem, veličinom, brojem stanovništva, sadržajem i funkcijom, odgovara tačno determiniranim mjerilima osmanskog pravnog sistema, odnosno da dostigne predviđeni stepen svoga razvitka. Isa-beg je, s obzirom na te kriterije, počeo graditi Sarajevo nekoliko godina ranije da bi ovim dokumentom osim što sve izgrađene objekte ostavlja društvu, ustvari i potvrđuje njegov nastanak. Premda je Vakufnama kao rodni list Sarajeva, tog cvijeta među gradovima, kako ga je opisivao njegov utemeljitelj, sačuvana, kao i jedan dio objekata koje je Isa-beg dao sagraditi (nažalost veći broj je srušen u burnoj prošlosti ovoga grada), naša današnja ideologizirana društveno-politička zajednica nije donijela na osnovu nje nikakav validan akt i administrativan trag o utemeljenju grada.

U Sarajevu se ne obilježava “dan osnutka grada” - dan njegovog utemeljenja kao urbane cjeline pod sadašnjim imenom grada, čak se u posljednje vrijeme vode neke somnambulne rasprave o tome da bi se “uvođenjem Dana grada prema Vakufnami, prekrojila historija brisanjem antifašističkog 6. aprila kao dana oslobođenja Sarajeva”. Jedna odgovorna akademska zajednica trebala bi istrajati na ovom historiografskom faktoru i datum pod kojim je signficirana Vakufnama (napisana je u mjesecu džumadul-ula 866., ili između 1.2. i 3.3.1462., a historičari se zalažu da 1.2. bude zaveden kao dan osnivanja) uzeti kao Dan osnutka grada, ne dezavuirajući drugi historijski datum koji šalje nesumnjivo snažne poruke u suvremenoj historiji Sarajeva.

Mnogi svjetski gradovi nemaju osnivača, a najmanje je onih koji imaju pismeni, materijalni i kulturno-historijski trag kao agendu potvrde da je datuma toga i toga, u mjestu tome, kome su svjedočili ti i ti, uz potpis i pečat zakonom ovlaštene osobe, osnovan jedan Grad. Sarajlije imaju. Ali Sarajlije ne njeguju sjećanje na utemeljitelja svoga grada, koji je metaforički više od grada, jer je svijet u malom, kako to pjesnici stoljećima u stihovima tvrde. Institucionalno smo apsolutno zakazali ne razumijevajući da je historija uistinu svjedok vremena, učiteljica života, svjetlo istine i glasnica starine.

Sjećanje je etička obaveza i imperativ kojim razbijamo smemranu zaborava. Da bismo ispunili svoj ljudski dug prema onome koji je svoje dobro uvakufio za naše dobro, i pokazali zahvalnost spram poklona u kojem svoju egzistenciju već stoljećima pronalazi više miliona njegovih stanovnika, dok u njegovoj jedinstvenoj ljepoti uživa barem isto toliko, neophodno je da takvo šta uradimo radi sebe, morala, digniteta i ugleda kojega dnevna politika ne smije narušiti. Zbog nas, ne zbog Isa-bega Ishakovića koji je svoju spomen-sobu za života napravio, potrebno je ugraditi institucionalnu brigu o svemu što nam je utemeljitelj grada ostavio u naslijeđe, u administrativni aparat Sarajeva, u sve vlasti i uprave, ustanove i javne strukture, kako se ne bi pred budućim generacijama i kulturnim svijetom, nekad ipak i postidjeli svoje neukosti, instrumentalizacije i indiferentnosti. Da ne bi bilo dileme, nek nas uvijek jedna misao prati: Da nije bilo Isa-bega, ni Sarajeva bilo ne bi.